

Eeva-Johanna Eloranta sd

Kirjallinen kysymys luku- ja kirjoitustaidon heikkenemiskehityksen pysäyttämistä

Eduskunnan puhemiehelle

Suomalaisten lasten, nuorten ja aikuisten luku- ja kirjoitustaito on heikentynyt vuosi vuodelta monien tutkimusten, mm. Pisan, mukaan. Tämä kehitys vaikeuttaa dramaattisesti tasa-arvon vuoksi tehtävää työtä ja kasvattaa syrjäytymisvaarassa olevien suomalaisten määrää. Luku- ja viestintätaidon heikkeneminen näkyy jo myös korkea-asteelle etenevien opiskelunvalmiuksissa.

Yhteiskuntamme vaatii kuitenkin kaikilta yhä parempaa ja monipuolisempaa luku- ja kirjoitustaitoa niin opiskelu- kuin työelämässäkin ja yhteiskunnan jäsenenä toimimisessa. Kouluopetuksessa on kirjallisen ja suullisen viestinnän taitojen ohessa ehdittävä syventyä myös monilukutaidon opettamiseen; epävakassa maailmantilanteessa medialukutaitojen merkitys on vain kasvanut. Luku- ja kirjoitustaitojen heikkenemiskehityksen pysäyttämiseksi on tehtävissä paljon.

Kansallinen lukutaitostrategia valmistui laajana asiantuntijatyönä vuonna 2021. Se sisältää runsaasti toimenpide-ehdotuksia niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin luku- ja kirjoitustaidon parantamiseksi ja lukemaan innostamiseksi mm. valtion, kuntien, koulujen, varhaiskasvatuksen ja neuvoloiden tasolla. Kansallinen lukutaito-ohjelma 2030 konkreettisine toimintasuunnitelmineen on kuitenkin vielä laatimatta; työ on siis kesken. Lukutaitostrategian ja -ohjelman jalkauttaminen vaatii myös jatkuvaa valtion myöntämää rahoitusta, jolla voidaan paitsi toteuttaa erilaisia hankkeita myös koordinoita ohjelmaa ja täydennyskouluttaa opettajia, varhaiskasvattajia ja muita lukutaitotyötä tekeviä.

Peruskoulun osalta luokanopettajien koulutuksen opintojen rakennetta voidaan muuttaa siten, että kaikille pakollisten äidinkielen ja kirjallisuuden opintojen laajuutta kasvatetaan. Peruskoulun äidinkielen oppitunneista lähes 80 % sijoittuu alakouluun. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että luokanopettajakoulutuksessa painotetaan äidinkieltä ja kirjallisuutta nykyistä huomattavasti selvemmin. Jokaisella valmistuvalla luokanopettajalla on oltava valmiudet opettaa oppilaansa paitsi kirjoittajiksi myös sekä mediatekstien että kaunokirjallisuuden aktiivisiksi lukijoiksi ja kirjastojen käyttäjiksi.

Opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamista helpottaa myös se, että alakoulun 5. ja 6. luokille äidinkieltä ja kirjallisuutta opettaa aineenopettaja. Tämä periaate, jota jo monissa yhtenäiskouluissa noudatetaan, on otettava yleiseksi käytännöksi. 6. luokan arvioinnin kriteerien valmistuminen on hyvä asia. Kouluissa on pidettävä kiinni näistä kriteereistä, jotta oppilaan taidot ja tiedot riittävät yläkoulussa ja sen jälkeen toisella asteella.

Kirjallinen kysymys KK 577/2022 vp

Lukion äidinkielen ja kirjallisuuden pakollisten opintojen tuntimäärää on syytä kasvattaa. Oppiaineella on keskeinen asema lukio-opinnoissa, koska siinä opiskellaan muissa oppiaineissa tarvittavia ajattelun sekä kirjallisen ja suullisen ilmaisun taitoja. Korkea-kouluopintoihin siirtyville on taattava hyvät kielelliset valmiudet.

Koska peruskoulusta lukioon siirtyvillä oppilailla ei ole välttämättä lukiossa vaadittavia taitoja ja tietoja, tuntimäärä ei riitä edes opetussuunnitelman minimitalvoitteiden saavuttamiseen. Verrattuna moneen muuhun eurooppalaiseen maahan suomalaisessa koulujärjestelmässä onkin hyvin vähän äidinkielen ja kirjallisuuden opintoja. Esimerkiksi Virossa opiskellaan lukiossa yhtä monta pakollista äidinkielen kurssia kuin Suomessa (6 kurssia), mutta niiden lisäksi opetussuunnitelmassa on erillisenä oppiaineena 5 pakollista kirjallisuuden kurssia.

Ammatillisen koulutuksen yhteisten tutkinnon osien opiskelulla on saavutettava yhteiskunnassa toimimiseen tarvittavat kansalaistaidot ja jatko-opintovalmiudet. Toisen asteen yhteistyössä (lukio ja ammatillinen toinen aste) on tarpeen selkiyttää sitä, mikä rooli on lukio-opinnoilla ja yhteisillä tutkinnon osilla. Vain harva ammatillinen opiskelija pystyy lukio-opintoihin; ammattiin opiskelevat tarvitsevat erityisesti heille suunniteltua suullisen ja kirjallisen viestinnän sekä vuorovaikutuksen opetusta.

Ammatillisen toisen asteen minimituntimäärää pitää nostaa, jotta opiskelijoilla on realistiset mahdollisuudet saavuttaa esimerkiksi aikuisen ammattilaisen tarvitsema lukutaidon tai kielen osaamisen taso. Äidinkielen osalta ammatillisen toisen asteen minimituntimäärä on syksyllä voimaan tulevan asetuksen myötä 48 tuntia, kun se lukiossa on lain mukaan 171 tuntia. Ammatillinen toinen aste ja ammattikorkeakoulut tulisi huomioida systemaattisesti suomalaisessa opettajankoulutuksessa. Nykyisin aineenopettajankoulutus keskittyy täysin peruskouluun ja lukioon, vaikka ammatillinen koulutus työllistää merkittävän määrän opettajia. Jotta voidaan taata, että luku- ja kirjoitustaidon opetusta antaa koulutuksen saanut opettaja, on toteutettava opettajarekisteri, myös ammatillisen koulutuksen osalta.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin aiotaan pikaisesti ryhtyä, että suomalaisten luku- ja kirjoitustaidon yhä heikkenevä kehityssuunta voidaan pysäyttää?

Helsingissä 10.11.2022

Eeva-Johanna Eloranta sd